

NEAR EAST UNIVERSITY

INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES :

T.C. VE K.K.T.C. BANKACILIK MEVZUATI

Mukayesesi ve Gümrük Birliğindeki yerleri :

BY MEHMETALİ GÜRÖZ

A PROJECT

Presented to the institute of Graduate Studies in the Near East University in partial Fulfilment of Requirements for the Master Degree Study Under the Supervision of Prof. Dr. Mevlüt ÇAĞLAR

Nikosia / CYPRUS

December - 1995

1-) K.K.T.C. Bankacılık Uygulamaları :

- 1.1- K.K.T.C.'de Bankaların durumu
- 1.2- K.K.T.C.'de Bankalarını Kuruluşuna İlişkin Genel Hükümler
- 1.3- K.K.T.C.'de Bankalarda açılan hesaplar
- 1.4- K.K.T.C.'de Bankaların Disposibilite ve Yasal karşılıkları
- 1.5- K.K.T.C.'de Bankaların mevduat sigorta form uygulamaları
- 1.6- K.K.T.C.'de Bankaların ihtiyaçları
- 1.7- K.K.T.C.'de Banka Yöneticilerinin ve Ortaklarına Kullandırılan krediler
- 1.8- K.K.T.C.'de Bankaların Kredilendirme şekilleri
- 1.9- K.K.T.C.'de Faiz ve Faiz Farkı Fonu Uygulamaları
- 1.10- K.K.T.C.'de Bankaların Denetimi
- 1.11- K.K.T.C.'de Bankalar Açısından Vergiler

2-) K.K.T.C. Bankacılığında son zamanlarda meydana gelen dikkat çekici gelişmeler :

3-) T.C. Bankacılık Uygulamaları :

- 3.1- T.C.'de Bankaların Durumu
- 3.2- T.C.'de Bankaların kuruluşuna ilişkin genel hükümler
- 3.3- T.C. Bankalarında açılan hesaplar
- 3.4- T.C. Bankalarının Disponibilite ve Yasal karşılıkları
- 3.5- T.C.'de Tasarruf Mevduat Sigorta fonu uygulanması
- 3.6- T.C.'de Bankaları Yedek Akçesi, İhtiyaçları
- 3.7- T.C.'de Banka Yöneticilerine ve ortaklarına kullandırılan krediler
- 3.8- T.C.'de Bankaların Kredilendirilme Sistemleri
- 3.9- T.C.'de Bankaların denetimi
- 3.10- T.C.'de Bankalar açısından vergi

4-) T.C Bankacılık Sistemini Regule eden Kurumlar :

4.1- T.C. Merkez Bankası

4.2- Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı

4.3- Maliye Bakanlığı

4.4- Sermaye Piyasası Kurumu

5-) T.C. Bankacılık sisteminin Uluslararası Bankacılık sistemine uyumu ve sistem içindeki yeri ile T.C. Bankacılık sisteminde gelişmeler :

5.1- Tekdüzen Hesap Planı Uygulaması

5.2- Bankaların Yurtdışına açılması

5.3- Faaliyet sonuçları ile ilgili Uluslararası standartlara uyum

5.3.1- Sermaye Rasyoları (Capital Ratios)

5.3.2- Elektronik Bankacılık

6-) K.K.T.C. Bankacılık sisteminin sorunları :

7-) T.C. ve K.K.T.C. Bankacılık Mevzuatı Mukayesi :

8-) T.C.'nin Gümrük Birliğine girişiyle Bankaların durumu

GİRİŞ:

Banka, halkın belli zaman içinde harcadığı paraları kabul ederek, bunları nema getirir şekilde ikraz ve plase eden, ödemelerde aracılık, para nakli, senet tahsili, emanet kabulü gibi çeşitli görevler yürüten ve özel önemi olan kurumdur.

Günümüzde bankalar ekonomik hayatın vazgeçilmez bir ögesidir. Geçmişte ticaretin başlamasıyla birlikte bankacılık gelişmiş, Sümerleri, Babillerin, Eski Mısırlıların ve Eski Yunanlıların özel bankacılığın gelişmesinde büyük etkileri olmuştur. Daha sonra Roma ve Venedikte özel yasalara kavuşan bankacılık, orta çağda Yahudilerin eline geçmiş, yeni çağda tekrar gelişme göstermiş, Endüstri devriminden sonra özellikle Londra, Amsterdam ve Hamburg'ta güçlü Bankacılık Merkezleri kurulmuş ve günümüz bankacılık anlayışının temelleri atılmıştır.

Bankalar küçük veya büyük banka, uzmanlaşmış veya Genel Bankalar olarak ayrılabilir. Günümüzde tüm ülkelerde bankacılığa çeşitli devlet müdahaleleri yapılarak bu sektörün, güvenli ve iktisadi yasama dinamizm kazandıracak biçimde gelişmesine özen gösterilmektedir.

Türk Ticari Bankacılık sisteminin gelişimi Osmanlı İmparatorluğu döneminden başlamaktadır, ancak gerçek anlamdaki Ulusal Bankacılık Cumhuriyet dönemi ile kurumsallaşmıştır.

Türk Bankacılık sisteminin uzmanlaşmış ve büyük bankalar yanında küçük banka tiplerinde geçerli olduğu bir sistem olarak kabul edebiliriz. Özel sektör bankalarının özenmediği Kredi alanlarındaki bankacılık açığıda Kamu bankaları kurularak giderilmiştir ve bu Türk Bankacılık Sisteminin en belirgin özelliği olmuştur.

1- K.K.T.C. BANKACILIK UYGULAMALARI :

1.1- K.K.T.C.'de Bankaların Durumu :

K.K.T.C.'de 1974 Barış hareketinden sonra Türk kesiminde bulunan yabancı bankalar (Barckleys bank ve Grindlays bank) kısa sürede şubelerini kapatmışlardır. Türkiye menseli bankalar Türkiye İş Bankası ve T.C. Ziraat Bankası ayrıca 1974 öncesi Kıbrıs Türk Menseli ile Türk Bankası Ltd. , Kıbrıs Türk Kooperatif Merkez Bankası Ltd. bankacılık işlevlerini halen K.K.T.C.'de yürütmektedirler. Bunlara ek olarak K.K.T.C.'de 25 yerel banka kurulmuş ve mevcut olanalar şubelerini çoğaltmışlardır.

K.K.T.C.'de 18 Ticari banka, 1 Kalkınma bankası, 2 Kooperatif bankası, 1 İslam bankası, 3 Türkiye menseli banka (T.C. Ziraat Bankası, T.C. İş Bankası, T. Halk Bankası) Bankacılık hizmeti sunmaktadır. Bunun yanında 24 off-shore Bankası K.K.T.C.'de vbancılık hizmeti vermektedir.

1.2- K.K.T.C.'de Bankaların Kuruluşuna İlişkin Genel Hükümler :

K.K.T.C.'de banka kuruluşu veya yabancı bir bankanın şube açması Bakanlar Kurulunun iznine bağlıdır. Başvuru Ekonomi ve Maliye Bakanlığına yapılır. Bakanlık Ticaret ve Sanayi Bakanlığı ve Merkez Bankasının görüşlerine başvurur.

**** K.K.T.C.'de halen yürürlükte olan 11 / 1976 sayılı Bankalar Yasasının 4. maddesi uyarınca Bankalar Ltd. Sti. olarak kurulurlar.**

Sermaye yapısı; K.K.T.C.'de 19.12.1992 tarihinden önce kurulmuş olan bankaların fiilen ödenmiş sermayesi 10 Milyar , bu tarihten sonra kurulacak bankalarını sermayesi ise 25 Milyar Lira olarak tesbit edilmiştir. 31 Mayıs 1995 tarihinden itibaren ise ödenmiş sermaye miktarı 50 Milyar TL.'ye çıkarılmıştır.

**** Başvurularda istenecek belgeler ve kurucu sayısı Maliye Bakanlığı'nın tebliği ile düzenlenir. Su anda banka kuruluşu için gerekli ortak sayısı 10 dur.**

Kuruluş izni verilen bankanın izin tarihinden itibaren bir yıl içerisinde faaliyete geçmemesi durumunda izni iptal edilmiş sayılır.

**** K.K.T.C.'de Bankalar " Sirketler Mukayitligi " adı verilen kuruluşa Ltd. Sti. olarak tescil işlemlerini yaptırırlar.**

Bankalar açacakları her şube için Ekonomi ve Maliye Bakanlığından izin almaya ve şubelerinin açılış tarihinden itibaren 15 gün içerisinde Merkez Bankasına bildirmek zorundadır.

K.K.T.C.'de bir veya birden fazla şubesi faaliyette bulunan yabancı bankalar şubelerinden birini Genel Merkezi temsile yetkili kılmak zorundadır.

1.3- K.K.T.C.'de Bankalarda Açılan Hesaplar :

Bankalar kayıtlarına tevdiatta bulunan gerçek ve tüzel kişiler itibariyle ve mevduatların vadeli olup olmadığına göre yapmak zorundadırlar. Mevduat sahiplerinin paralarını diledikleri anda geri alma hakları hiçbir şekilde önlenemez ve sınırlandırılmaz. Ancak vade ve ihbar konusunda banka ile tevdiat sahibi arasında önceden anlaşmak suretiyle kararlaştırılmış koşullar geçerlidir.

1.4- K.K.T.C.'de Bankaların Disponibilite ve Yasal Karşılıkları :

Bankalar, tahhütlerine karşılık en az % 10 oranında disponibilite tahsis etmek zorundadır. Bankalar ayrıca ay sonu itibariyle düzenliyecekleri mevduat cetvelindeki toplam mevduatların banka arası mevduatların indirilmesinden sonra kalacak bakiye üzerinden ve % 25 oranını geçmemek % 15 'den az olmamak üzere Maliye Bakanlığının önerisi üzerine Bakanlar kurulunca saptanacak oranda Merkez Bankası nezdinde özel bir hesapta nakden yasal karşılık tahsis etmekle yükümlüdürler. Su anda bu oran % 15 dir.

Merkez Bankası nezdinde toplanan yasal karşılıkların en çok % 50'si K.K.T.C. Ekonomik kalkınması amacıyla kalkınma planlarında teşviki öngörülen yatırım faaliyetlerinin finansman ihtiyacında kullanılabilir. Bu amaçla kullanılacak yasal karşılığın miktarı, kullandırma koşulları, faizi, vadesi, geri ödeme zamanları Bakanlar Kurulu kararıyla saptanır.

1.5- K.K.T.C. Bankalarında Mevduat Sigorta Fonu Uygulaması :

Bankalar, tasarruf mevduatlarını bankaların aize düşmesi halinde mudilerin belli miktarda koruma altına almak maksadıyla sigorta ettirmek zorundadırlar. Yasa ile ilgili mevduat sigorta fonu K.K.T.C. Merkez Bankası tarafından yönetilmektedir. Bankaların acze düşmesi durumunda gerçek kişi tasarruflarının 2000 GBP lık kısmı Mevduat Sigorta Fonu tarafından karşılanmasını öngörmektedir.

1.7- K.K.T.C.'de Banka Yöneticilerine ve Ortaklarına Kullandırılan Krediler :

Bankanın yönetim kurulu veya üyeleri ve denetçilerine verebileceği krediler toplamı banka özkaynaklarının % 8 'ini veya mevduatların % 5'ini geçemez. Yine bu yöneticilerin hepsine birden tazminatsız olarak verilecek kredi toplamı 25.000 Kıbrıs lirasını veya Banka özkaynaklarının % 2'sini geçemez.

Bankaların doğrudan doğruya kuracakları muessese ve ortaklarına verecekleri kredi tutarları özkaynakların % 15'ini geçemez. Ancak teşviki öncelikli sektörlerde bu % 25'e kadar çıkabilir.

Yöneticiler ve ortaklar doğrudan doğruya veya dolaylı olarak sermayelerinin % 20'sine sahip bulundukları iştirakleri banka hisse senetlerini alamazlar rekın olarak kabul edemezler ve mukabilinde avans veremezler.

1.8- K.K.T.C.'de Bankaların Kredilendirme Sistemleri :

11 / 1976 sayılı Bankalar Yasasında Genel Kredi Sistemi belirlenmemiş ancak Bankaların alabilecekleri kredi limitleri belirtilmiştir. Daha sonra K.K.T.C. Merkez Bankası Yasasına göre krediler Genel Krediler ve Kontrollü Krediler olarak tasnif edilmistir. Bugüne kadar çıkan Bankalar ve K.K.T.C. Merkez Bankası Yasalarında kredileerin vadesi belirtilmemiştir. Her banka kendi bünyesinde kredilerin türüne göre vade belirlemekte serbesttir.

K.K.T.C.'de krediler 2 gruba ayrılmaktadır.

Kontrollü Krediler : Tarım, Turizm, Sanayi, İhracat ve küçük esnaf gibi teşviki öngörülen sektörlerle kullandırılan tercihli kredilerdir.

Genel Krediler : Yukarıda gösterilen bu kredilerin dışında ve her bankanın kendi uygulamasına göre verdiği kredilerde Genel Krediler olarak işlem görmektedir.

Bankalar yasasına göre bankalarca gerçek veya tüzel bir kişiye verilecek her türlü krediler toplamı banka özkaynaklarının % 20'sini veya mevduatlarının % 5'ini (hangisi daha fazla ise) geçemez. Ancak K.K.T.C.'ye veya onun garanti ettiği tüzel kişilere verilecek krediler bu limite dahil değildir.

K.K.T.C.'de kredi faizleri Merkez Bankasının 22.05.1991 tarihli ve 223 sayılı kararı ile serbest bırakılmıştır. Kredi faizlerine her üç ayda bir faiz tahakkuk ettirilip ana paraya ilave edilmekte ve faize faiz alınmaktadır. Bu uygulama borçlu cari hesaplarına da yapılmaktadır. Yalnız bu uygulamaları KTKMB. Ltd. T.C. Ziraat Bankası ve T. Halk Bankası uygulamamaktadır.

1.9- K.K.T.C.'de Faiz ve Faiz Farkı Fonu Uygulamaları :

1.6.1995 tarihinden itibaren K.K.T.C. Merkez Bankasının faiz oranlarını serbest bırakılmıştır.

Teşviki öngörülen sektörler ve kamular için tercihli faiz oranlarının uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla K.K.T.C. Merkez Bankasının bünyesinde Faiz Farkı Fonu kurulması 35 / 1987 sayılı K.K.T.C. Merkez Bankası Faiz Farkı Fonu oluşturulması tüzüğü'nün 7. maddesine göre fonu kaynakları şunlardır :

** Devlet bütçesine bu amaçla konacak ödenek

** K.K.T.C. Merkez Bankası nezdindeki Hazine fonları faizlerine karşılık olarak banka bütçesinden ayrılacak belirli bir ödenek

** Bankalar ve yan kuruluşları ile kooperatif bankaları ve mevcut yasalar altında kredi vermekle yetkili kılınmış muesseselerin verecekleri her türlü nakdi krediler (kontrollü krdeiler hariç) üzerine uygulanacak azami yasal faiz oranı içinde 2 puan faiz farkının tahsil edilerek banka nezdinde açılan faiz farkı fonu hesabına yatırılan miktar

** Faiz farklarını zamanında yatırmayanlar veya eksik yatıranlara uygulanacak aylık % 8 faiz cezasıdır.

** Faiz iadesi oranlarına göre kredi türleri :

Tarım (ayni) , Tarım (nakdi) , Küçük esnaf ve sanayici kredisi , Turizm kredisi , Sanayici kredisi ve ihracatçı kredisi.

1.10- K.K.T.C.'de Bankaların Denetimi :

K.K.T.C. Bankalar yasasının 14. maddesi gereği bankalar K.K.T.C. Merkez Bankası ve Maliye Bakanlığınca denetlendikleri gibi ayrıca özel donatım firmalarınınca'da denetlenirler.

1.11- K.K.T.C.'de Bankalar Açısında Vergi :

Bankalar Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisine tabi olmakla birlikte T.C. kökenli bankaların K.K.T.C. devletine sağladığı kredilerin faiz geliri vergiden muaf tutulmaktadır.

2- K.K.T.C. BANKACILIĞINDA SON ZAMANLARDA MEYDANA GELEN DIKKAT ÇEKİCİ GELİŞMELER :

Son zamanlarda K.K.T.C.'de banka sayısında artış gözlenmektedir. Bunun aşağıda sıralanan nedenlerden kaynaklandığı müşahade edilmiştir.

a) Banka kurma prosedürünün K.K.T.C.'de daha süratli ve kolay olması.

b) Merkezi K.K.T.C.'de kurulduktan sonra , başta Avrupa ülkeleri olmak üzere diğer ülkelerde açılacak şubelere ağırlık verilerek faaliyetlerini bu şubeler üzerine yoğunlaşması.

c) İleride Rum kesimi ile bir federasyon kurulması üzerine Kıbrısın Avrupa Birliğine girmesi kaçınılmaz olacaktır. Bunun getireceği avantajlar için şimdiden uygun zemin hazırlanmasının uzun vadede yararlar sağlayacağı düşüncesinin belirmesi.

d) Türkiye'de 150 milyar olan sermaye alt sınırının K.K.T.C.'de 50 milyar TL. olması.

e) Disponibilite oranının disponibe değerine bakılmaksızın % 10 olması (getirisi yoktur)

f) Mevduat türüne bakılmaksızın % 15 munzam karşılık bulundurmaması ve buna K.K.T.C. Merkez Bankası'nın vadesiz mevduat faizi uygulaması (% 12)

g) Off-shore Bankaların asgari \$ 500.000 ile kurulabilmesi munzam karşılık likidite gibi riske karşı rezerv kullandırma zorunluluklarının bulunmaması
-- US \$ 10.000 karşılığında lisans alabilmesi
-- Gümrük vergilerinden muaf tutulması kurumlar vergisini ise % 2 oranında ödemesi.

h) Personelin " yabancı personel " statusünde bulunması ve ücretlerine tahakkuk eden vergilere % 50 oranında indirim uygulanmasının getirdiği maliyet düşüklüğü bulunması.

3- T.C. BANKACILIK UYGULANMASI :

3.1 T.C.'de Bankaların Durumu :

Türk bankacılığı Osmanlı İmparatorluğu zamanında başlamıştır. XIX yüzyılın ilk yarısından sonlarına kadar para işlemleri Galatalı Bankerler tarafından yapılmıştır. Osmanlı zamanında kurulan ilk banka İstanbul

Bankasıdır. Daha sonra kapitilasyonların yardımı ile yabancı bankalar açıldı. Cumhuriyet döneminde deblet bankacılığa yöneldi. T.C. Merkez Bankası, Sümerbank, Emlak Kredi Bankası, Etibank, İller Bankası ve Halk Bank kuruldu. İş Bankasıda özel bir teşebbüs yardımı ile açıldı.

Türk bankacılığı genel olarak üç evreyi içine alarak gelişme gösterdi:

- a) Yabancı Bankalar
- b) Özel yasalarla kurulmuş bankalar
- c) Milli bankalar

A) Yabancı Bankalar :

Bunlar halen Türkiyede faaliyet gösteren yabancı sermayeli bankalardır. Osmanlı zamanından beri faaliyet gösteren Osmanlı Bankası, Selanik Bankası, Banko De Roma, Banka Commercialize Italian gibi bankalar yanında Cumhuriyet döneminde kurulan birçok yabancı bankayı göstermektedir.

B) Özel Yasa ile Kurulan Bankalar : Bu bankalar devlet desteği ile yada aracılığı ile kurulmuş olan bankalardır. T.C. Ziraat Bankası çiftciye kredi sağlamak amacı ile kurulmuş daha sonra T. Emlak Kredi Bankası, belediyelere para sağlamak amacı ile kurulan ve daha sonra İller bankası olarak faaliyet gösterecek Belediyeler Bankası, Devlet maden Yatırımlarını finanse edecek Etibank, küçük esnafa kredi sağlayacak olan T. Halk Bankası kurulmuştur. Bunların dışında T. Vakıflar Bankası ve T.C. Turizm Bankası özel yasayla kurulmuştur.

C) Milli Bankalar : Bu bankalar , Ticaret, kalkınma ve yatırım bankaları ile Mahalli bankalar biçimindedir. Ticaret Bankaları : Akbank , Anadolu Bankası, Demirbank, Egebank, Eskişehir Bankası, İstanbul Bankası, Pamuk Bank, Seker Bank, T. Garanti Bankası, T. İmar Bankası, T. İş Bankası, Tütün Bank, Yapı ve Kredi Bankası gibi bankalardır.

Kalkınma ve Yatırım Bankaları : T. Sınai Bankası, Sınai Yatırım ve Kalkınma Bankası, T. Maden Bankası, Devlet yatırım Bankasıdır.

Mahalli bankalar ise bölgenin bankacılık faaliyeti bakımından ihtiyacını karşılamak için kurulan bankalardır. Bunlar : Adapazarı Emniyet Bankası,

Denizli İktisat Bankası, Elazığ İktisat Bankası, Afyon Terakki Servet Bankası, ve Sağlık Bankasıdır.

Türk bankacılığı Cumhuriyet dönemi ile gelişme göstermiştir. Bugün Türkiye bankacılığı o kadar çok gelişmiştir ve gelişmektedir ki Avrupa ve Dünya Bankacılık sisteminde saygın bir yere oturmuştur. Türk bankacılığı Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Avrupa Gümrük Birliğine 1996 yılına girmesi ile Türkiye'nin Avrupa devletleri ile Ticari ilişkilerinde çok büyük bir rol oynayacak ve Türkiye'nin gelişmiş bir ülke olmasında söz sahibi olacaktır.

3.2 T.C. Bankalarının Kuruluşuna İlişkin Hükümler :

Türkiyede banka kurulması veya yabancı bir ülkede kurulmuş bir bankanın Türkiyede açacağı bir şube için Bakanlar kurulundan izin alması şarttır.

** Türkiyede kurulacak bankalar Anonim ortaklık olması, kurucuların yüz kızartıcı suçlardan hüküm yememesi, devlet sırlarını açığa vurma ve vergi kaçakçılığı suçlarından veya teşebbüs suçundan dolayı hüküm bulunmaması

** Hisse senetlerinin tamamının ada yazılı olması, nakit karşılığı çıkarması, itibari değerlerinin 100 milyon lirayı geçmemesi ve menkul kıymetler borsasına kote edilmesi

** Ödenmiş sermayenin 2 Trilyon liradan az olması

** Ana sözleşmelerinin kanun hükümlerine uygun olması şarttır.

** Bir kişinin banka sermayesinin % 5'ini ve daha fazlasını temsil eden payları edinmesi veya bir ortağa ait payların banka sermayesinin % 5, % 20 , % 33 veya % 50'sini aşması sonucunu veren hisse edinimleri ile bir ortağa ait payların yukarıdaki oranların altına düşmesi sonucunu veren hisse devirleri müsteşarlığın iznine tabidir.

** Ortak sayının 5'ten aşağı düşmesine yol açan işlemler ile bu fıkraya göre izin alınmadan yapılan devirler pay defterine kaydolunmaz. Bu hüküme aylık olarak yapılan kayıtlar hükümsüzdür.

**** Türkiye'de şube açmak suretiyle faaliyet gösterecek yabancı bankaların ödenmiş sermayesi 1 trilyondan az olamaz.**

**** Kurdukları veya faaliyet gösterdikleri ülkelerde mevduat kabul etmelerinin veya bankacılık işlemleri yapmaları yasaklanmamış olması şarttır.**

**** Kuruluş veya Türkiye'de şube açılmasına izin verilmesine ilişkin Bakanlar Kurulu kararının yayımından itibaren bir yıl içinde faaliyete geçilmezse izin geçersiz olur. Ayrıca mevduat kabulü veya bankacılık işlemleri yapmak için bir beyannam ile müsteşarlığa başvurulur.**

3.3- T.C. Bankalarında Açılan Hesaplar :

Bankalar kayıtlarda tevdiat ve mevduat hesaplarını gerçek ve tüzel kişilere göre açabilmekte vadeli ve vadesiz olma durumlarına göre işlemi yapmaktadır. Mevduat sahipleri paralarını diledikleri anda geri alma hakları hiç bir suretle önlenemez ve sınırlandırılmaz. Ancak vade ihbar konusunda banka ile mevduat sahibi arasında önceden anlaşmak sureti ile kararlaştırılmış şartlar geçerlidir. Müsteşarlıktan alınmak üzere başvuru mevduat kabul işlemi en geç iki ay içinde bankaya izin verilmek suretiyle yürürlüğe girer. Bankanın mevduat kabulü sakıncalı görünmesi halinde T.C. Merkez Bankası görüşü alınarak mevduat kabul işlemi iptal edilir. Ayrıca herhangi bir biçimde 6 ay süre ile bankacılık işlemlerine ara veren bankanın mevduat kabul izni iptal edilir

3.4- T.C. Bankalarının Disponibilite ve Yasal Karşılıkları :

Türkiye'deki bankaların Disponibilite ve yasal karşılık ayırmaları Merkez Bankası yasaları ile düzenlenmiş ve Merkez Bankasının belirlediği oranlarda tutulmaktadır.

3.5- T.C.'de Bankaların Yedek Akçeleri ve İhtiyatları :

Bankalar Türk Ticaret Kanununun ve ana sözleşmelerinin ayrılmasını zorunlu kıldığı yedek akçelerden başka yıllık safi karlarının % 15'ini ödenmiş sermayeleri tutarına ulaşincaya kadar muhtemel zararlar karşılığı olarak

ayırmak zorundadır. Bu karşılıklar ancak zararların mahsubunda kullanılır. Mahsub sonunu ortaya çıkan noksanlık giderinceye kadar karşılık ayrılmasına devam edilir. Bankalarca verilen kredilerin durum ve özelliklerini göz önünde bulundurarak doğabilecek muhtemel zararlar için karşılık ayrılmasına ve bunlara ilişkin usul ve esasları tesbite yetkilidir. Bankalar, Bakanlar Kurulu kararı uyarınca ayırmak zorunda kaldıkları karşılıkların teminatsız kalan kredilere tekabül eden kısımları ayırdıkları yılda kurumlar vergisi matrahlarının tesbitine gider olarak kabul edilir.

Bankalar yıllık bilançolarının genel kurullarınca onaylanmasını izleyen 15 gün içinde kanuni karşılık T.C. Merkez Bankası nezdindeki Hazine adına " Kanuni Yedek Akçeler Karşılığı Devlet Tahvil Hesabına " yatırmak zorundadır.

3.6- T.C.'de Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Uygulaması :

Bankalarda tasarruf mevduatını sigorta etmek amacıyla tüzel kişiliğe haiz tasarruf mevduat sigorta fonu kurulmuştur.

Sigortanın amacı Sigorta kapsamında bulunan mevduat tutarını aşmamak ve sermayenin asgari % 5'ine sahip olmak kaydı ile bankanın zararını devralmaktadır. Sigorta fonu her türlü resmi vergi ve harçtan muaftır. Müsteşarlık fonun hesap ve işlemlerini denetlemek için bu hususta fondan her türlü bilgiyi istemeye yetkilidir. Bir bankanın sermayesinin % 10 ve daha fazlasına sahip ortaklar ile Yönetim Kurulu Üyeleri, genel müdürler ve aileleri ait tasarruf mevduatı sigortaya tabi değildir. Bazi istisnalar dışında bankaya ait en çok 3 milyon liralık tasarruf mevduatını sigortalıyabilir. Son yapılan yasa ile tüm tasarruflar devlet güvencesi altına alınmıştır.

3.7- T.C.'de Banka Yöneticilerine ve Ortaklarına Kullandırılan Krediler :

Bankanın sermayesinin % 10 ve daha fazlasına sahip ortaklarına ve bunlardan dolayı kredi kapsamına giren gerçek veya tüzel kişilere vereceği kredilerin toplamı banka özkaynaklarının yarısını aşmaz.

Yönetim kurulu başkan ve üyeleri, genel müdür ve yardımcılarını kredi açmaya yetkili diğer mensublarına ve ailelerine ve sermayenin % 25 de daha fazlasına sahip ortaklara kredi veremezler.

Banka mensublarına teminat karşılığında ve aylık ücretleri toplamının 5 katını aşmamak üzere verilebilir.

Yönetim kurulu üyeleri , banka kredi komitesi başkan ve üyeleri yakın akrabaları bulunan kimselere ait kredi, teminat ve kefalet taleplerinin görüşülmesini ve bu işlemler hakkında oy kullanamaz.

3.8- T.C.'de Bankaların Kredilendirme Sistemleri :

Bir bankanın vereceği nakdi krediler ve satın alacağı tahvil ve benzeri sermaye piyasa araçlarının tutarı ile teminat mektupları kefalet, aval, ciro ve kabuller gibi gayri nakdi kredilerin toplamı özkaynaklarının 20 katını aşamaz. Ancak aynı şekil ve şartta nakdi kredi verecekse bu defa özkaynağının % 20'sini geçmemek üzere verebilir. Bu oran yurtdışı mütehatlik hizmetlerinde kullanılacak ise % 25' dir.

Bankalar sermayesinin yarısından fazlası ayrı ayrı veya genel ve katma bütçedeki dairelere ve KİTlere açılan krediler özkaynakların % 60'ı kadar arttırılabilir.

Bankanın dolaylı kredi ilişkisi içinde bulunan gerçek ve tüzel kişilerin tümüne açacağı kredilerin toplamı banka özkaynaklarının % 75'ini aşmaz.

3.9- T.C.'de Bankaların Denetimi :

Türkiyede faaliyet gösteren bütün bankalar tüzel kişiliğe haiz Türkiye Bankalar Birliğine bankalar mesleğinin gerektirdiği disiplin içinde ekonomik ihtiyaçlarına uygun olarak çalışmasını sağlamak bankalar arası haksız rekabeti önlemek amacı ile gerekli her türlü tedbir almak ve uygulamak için yetkilidir.

Bankacılık işlemlerinin denetimi bankaların varlıkları, alacakları, özkaynakları, borçları, kar ve zarar hesapları arasında ki ve mali bünyeyi etkilemeyen diğer tüm unsurları tesbit ve tahlili bankalar yeminli mürakipler tarafından yapılır.

3.10- T.C.'de Bankalar Açısından Vergi :

Bankalar Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisine tabidirler.

4-) T.C. BANKACILIK SISTEMINI REGULE EDEN KURUMLAR :

4.1- T.C. Merkez Bankası :

Bankacılık sisteminin disponibilite oranını, yasal karşılık tesisini düzenler. Ayrıca " Interbank " işlemlerini düzenler, açık piyasetin işlemleri yaparak devletin resmi para politikası ile para programlarını uygular.

Geçmişte öncelikli sahalara reeskont kredisi (faiz tercihli) sağlamakta olan T.C. Merkez Bankası son zamanlarda devlete (hazineye) ve Özel Ticaret kesimine sağladığı finansmanın azaltmıştır.

4.2- Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı :

Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı bünyesinde bulunan bankacılık direktörlüğü (The General Directorate of Banking) kurulacak yeni bankalara izin verip ve bankaların faaliyetlerini kontrol etmekle sorumludur. Deneylemeler sonucu Bankaların kapatılmalarını tavsiye etme yetkisi vardır.

4.3- Maliye Bakanlığı :

Bankacılık sistemini vergi mevzuatı ile ilgili konuları yürütür ve kontrol eder.

4.4- Sermaye Piyasası Kurulu :

Hükümet tarafından atanan sermaye piyasası kurulu, birincil ve ikincil piyasaları düzenleyip bu piyasadaki işlemlere danışmanlık hizmetleri yapmaktadır.

Sermaye piyasasına menkul kıymet ihraç edecek banka ve diğer mali müesseseler SPK'nin kurallarına uymak zorundadır. Bu kurallar arasında bu müesseseler her üç ayda bir denetlenmiş gelir ve gider tabloları ile bilançolarını SPK'ya sunmak ve yayınlamak zorundadırlar.

SPK ihraç edilecek menkul kıymetlerin miktarını vadelerini tesbit etme yetkisine sahiptir.

5- T.C. BANKACILIK SİSTEMİNİN ULUSLARARASI BANKACILIK SİSTEMİNE UYUMU VE SİSTEM İÇİNDEKİ YERİ İLE T.C. BANKACILIK SİSTEMİNDE GELİŞMELER :

Türkiyede 1980'li yıllardan itibaren benimsenip uygulanmaya konan ve kapalı ekonominin dünyaya açılıp uluslararası finansman ile globalleşmesi politikalarının neticesi olarak 1980 yılında 11 milyar \$ olan dış ticaret hacmi 1993 yılında 45 milyar \$ yükselmiştir.

Bu gelişmeler bankacılık sisteminde uluslararası ilişkilerin temelini atmıştır. 1980 yılında aktif toplam 17 milyar \$ olan Türk Bankacılık sistemi geçen bu 13 yıllık sürede aktif toplamın 1993 sonu itibariyle 65.2 milyar \$ olmuştur.

1980 yılında Türkiyede yabancı ortaklık payı ile faaliyet gösteren sadece 2 yabancı banka varken 1993 yıl sonu itibariyle bu sayı 12'ye yükselmiştir.

Sistemin gelişmesi diğer yönleriyle aşağıdaki başlıklarda verilmiştir.

5.1- Tek Düzen Hesap Planı Uygulaması :

Türkiyedeki bankalar 1982 yılından itibaren tek düzen hesap planı ve muhasebe prensiplerini uygulamaya başlamışlardır.

Bu uygulamayla bankalara dış denetimciler tarafından denetlenme zorunluluğu ve uluslararası muhasebe prensiplerine (enflasyon muhasebesi ve amortisman hariç) uyum şartı getirilmiştir.

5.2- Bankaların Yurtdışına Açılması :

Bu dönem sürecinde T.C. Merkez Bankasının yurtdışı ofisleri 4'ten 8'e , ticari bankaların yurtdışı şubeleri ise 8'den 16'ya ve temsilciliklerinin sayısında 28'den 71'e yükselmiştir.

1993 yıl sonu itibariyle sermaye iştiraki ile yurtdışında kurulan Türk Bankalarının sayısı 18'e yükselmiştir. Bunlardan on tanesi Avrupa Birliği ülkelerinde faaliyet göstermektedir.

Bu bankalar Avrupa Birliği ülkelerinin üçüncü ülkelere sağlamış olduğu haklardan yararlanmaktadırlar. T.C. bankaları ayrıca eski Sovyetler Birliğinde, özellikle Türkiye Cumhuriyetlerinde de ortaklık ile iştirak bankacılık faaliyetleri kurmuşlardır.

Bu gelişmeler bankaların uluslararası sermaye piyasasından özellikle orta ve uzun vade borçlanabilmelerine olanak sağlamıştır. 1986 ile 1993 yılları arasında Türk Bankalarının uluslararası piyasalardan sağladıkları kredilerin toplamı 5.1 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

5.3- Faaliyet Sonuçları İle İlgili Uluslararası Standartlara Uyum :

5.3.1- Sermaye Rasyoları :

Bankaların uluslararası ilişkilerinin gelişmeye başlaması ile uluslararası bazı gereklerde yerine getirilmeye başlamıştır.

Kasım 1989'da uygulamaya konan minimum net worth / assets rasyonu 1989 yılında % 5.5 iken, 1992 yılında % 8 olmuştur. Ayrıca " Bank Accord "ün sermaye yeterliliği konusundaki (Capitol Adequacy) tüm gerekleri de yerine getirmiştir.

5.3.2- Elektronik Bankacılık :

Türk Bankacılığı bütün Türkiye çapında bilgisayar network ağıyla işlem yapmaktadır.

1993 yılı itibariyle 52 Türk bankası Brükseldeki Dünya Interbank Kuruluşu olan " SWIFT " üyesidir. Ayrıca ATM cihazları ile 24 saat bankacılık ve kredi kartları uygulamaları tüm dünyadaki uygulamalar paralelinde devam etmektedir.

6- K.K.T.C. BANKACILIK SİSTEMİNİN SORUNLARI :

Ülkemizin diğer dünya ülkeleri tarafından diplomatik olarak tanınmış olmasına rağmen bu ülkelerle ticari ilişkiler devam etmektedir. Bankalar gerek bu ülkelere yapılan ticaretlerde gerekse bu ülkelere yapılan ticaretlerde önemli rol oynamaktadır.

Ancak küçük bir piyasa potansiyeline sahip ekonomimizde 1990 yılındaki Körfez Krizi, buna takiben Polly Peck krizi ile son ABAD kararları ve 1994 yılındaki Türkiyedeki Ekonomik gelişmeler büyümeyi yavaşlatmış, ticaret hacmi daralmış bunların paralelinde bankalarda bu ekonomik bunalımdan etkilenmiştir.

Türkiyede 1994 yılında vuku bulan ekonomik kriz Türk Lirasını yabancı paralar karşısındaki devaliasyonu ile Türk lirası faiz oranları ve buna paralel olarak Türk lirası kredi faiz oranları da bir buçuk yıldan beridir % 150 civarına alınmıştır. Bu gelişmeler aynı Milli paryı kullanan ülkemizde yansımıştır.

Bankalar böyle yüksek faiz oranları ile müşteri bulmakta zorlanmakta ve yeni yatırım alanları aramaktadırlar.

Türkiye Sermaye Piyasası, Borsa, Interbank gibi piyasalar bankaların atıl fonlarını heran kullanabilecekleri piyasalardır.

Ülkemizde böyle piyasaların bulunmayan yasalarımızın ise bankaların Türk lirası fazlalarının yurtdışına götürmesini yasaklaması bankacılık sistemini zora sokmaktadır.

Sorunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir :

** Dar piyasa koşulları ve fazla para (atıl kaynak) değerlendirilmemesi öneri Merkez Bankası nezdinde bir " Interbank " kurulmalı veya yasalarda gerekli revizyonlar yapıp T.C.'deki borsa , sermaye piyasası ile Interbanka kullanılmasına olanak sağlaması

** Merkez Bankası sistem üzerinde etkinliğini arttırmalı. Denetim ve bankacılığı geliştirecek fonksiyonlarını genişletmeli.

** Türkiye Bankacılık Sistemi, Gümrük Birliği takiben Avrupa Birliğine giriş için tüm hazırlıklarını tamamlamıştır. Gerek uluslararası muhasebe standartlarına uyum gerekse denetim ve diğer konularda tüm gerekler yerine getirilmişti.

K.K.T.C.'de ise bu yönde hiç bir gelişme yoktur.

K.K.T.C.'de bankaların tek düzen muhasebe planı mevzuatla ilgili uluslararası standartlara uyum çalışmaları yapılmalı .

7- T.C. K.K.T.C. BANKACILIK MEVZUATI MUKAYESESİ :

T.C. bankacılığının uzun bir geçmişi olmasına ve Cumhuriyetin kurulmasından sonra hızla gelişmesine rağmen K.K.T.C. bankacılığının uzun bir geçmişi yoktur. 1960'li yıllardan sonra bankacılıkta bir gelişme başlamıştır. K.K.T.C.'de esas bankacılık uygulamaları 1974 barış hareketi ile gelişme sağlamıştır. Bu gelişmeye T.C. bankacılığının büyük yardımları olmuştur.

T.C.'de özel yasa ile kurulmuş bankalar, milli bankalar, kalkınma ve yatırım bankaları, yabancı bankalar bulunmasına rağmen K.K.T.C. ticari bankalar, T.C. kökenli bankalar ve Türkiyede uygulaması bulunmayan Kooperatif Bankacılığı bulunmaktadır.

Türkiyede açılacak bir banka bakanlar kurulu kararı ile açılması ve kurulacak bankanın anonim ortaklık olması şarttır. K.K.T.C.'de açılacak bankalarda bakanlar kurulu iznine tabidir ve kurulacak bankanın limited şirket olması gerekir.

Türkiyede banka kurmada ödenmiş sermayenin1 trilyon olması ve sermaye alt sınırının 150 milyar olmasına rağmen K.K.T.C.'de 25 milyar T.L.'dir.

K.K.T.C.'de banka kurma prosedürü T.L.'ye göre daha süratli olmaktadır. Ayrıca K.K.T.C.'de bankalar birliğinin yaptırım gücü olmamasına rağmen T.C.'de bankalar birliğinin büyük bir yaptırım ve denetleme yetkisi vardır.

K.K.T.C.'de disponibilit  % 10 olmasına karşın T.C.'de Merkez Bankasının belirlediği oranlarda tutulmakta ve devamlı oran değişmektedir. K.K.T.C.'de muhtemel zararlara karşın bankalar yıllık safı karlarının % 10 karşılık olarak ayırmak zorunda olmasına karşın T.C.'de be oran % 5'tir.

K.K.T.C. mevcut sigorta fonu kapsamında yapılan ödeme 2000 sterlin(yaklaşık 150-170 milyon.) iken T.C.'de bu oran son yapılan yasa ile 250 milyona çıkarılmıştır.

T.C.'de bankaların denetimi Bankalar Birliği ve yeminli murakiplar yaparken K.K.T.C.'de bankaların denetimini Merkez Bankası ve Maliye Bakanlığı yapmaktadır.

K.K.T.C.'nin ayrı bir para biriminin olmaması ve Türk Lirasının piyasada kullanılması nedeni ile Merkez Bankası görevi gereği yapması gerek para basma, tedavüle para sürme, tedavüldeki parayı denetleme gibi görevleri yapmamaktadır. K.K.T.C.'de Merkez Bankasının bankaları denetleme görevinin yanında T.C.'de Merkez Bankasının uygulamada yapmadığı ve K.K.T.C.'de Merkez Bankasının uygulamaya koyduğu özel şahıslardan mevduat kabul işlemi ve özel ve tüzel kişilere resmi kurdan döviz satm işlemleri yapmaktadır.

8- T.C.'NİN GÜMRÜK B RL ĞİNE GİRİşİYLE BANKALARIN DURUMU :

Türkiye'nin gümrük birliğine girişi ile kaliteli ve ucuz malların Türkiye'ye girişi sağlanacak anlaşma sayesinde insan haklarında yüksek standart, sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi alanlardaki mevzuat Avrupa  lkeleri düzeyinde çıkarılacak ve bu sayede Türk halkı daha kaliteli bir hayat seviyesine sahip olacaktır.

Türkiye ekonomisi Gümrük Birliğine girmeye hazırlandığımız řu günlerde büyük atılımlar içinde bulunmaktadır. Büyük sanayi kuruluşları, ticaret ve imalat kuruluşları, turizm sektörü Gümrük Birliğini dört gözle beklemektedir. Firma, kuruluş ve bankalar tüm hazırlıklarını (teknolojik, standartizyon, kalite ve personel eğitimi) tamamlamışlardır. Modern ve Avrupai bir ülke olan Türkiye bugünkü ekonomik durumu ile Avrupayla b t nlesen bir Türkiye Etnik ve Dini çatışmalarla kaynayan bir bölgede iştikrar mesalesi olacaktır. 60 Milyonluk Türkiye Gümrük Birliği ile toplam 400 milyonluk bir tüketiciler kitlesinden oluşan büyük bir pazara sahip olacaktır.

Türk bankacılığı Gümrük Birliği ile 400 milyonluk bir pazara sahip olacak olan Türkiye'nin büyük sanayi kuruluşlarına, ticaret ve imalat kuruluşlarına ve turizm sektörüne aracılık yapacak Türk sanayisinden Avrupaya ihracat ve Avrupadan ithalat mevzuatlarına büyük yardımlarda bulunacaktır.

Türk ihracatçısının Avrupanın en ücra köşelerine kadar ulaşmasını sağlayacak mallarının pazarlanıp satılmasında Türk ihracatçısının gözü kulağı ve sigortası olacaktır. Aynı zamanda Türk ihracatçısının Türkiye'ye ithal edeceği mal ve hizmetlerin ülkeye girişini sağlayacak. Bankalar ülkeye gelen turistlerin parasal konularda her türlü sorunlarını çözerek ülke ekonomisinin lokomotifi olacaktır.

Türk bankaları kısıtlıda olsa birçok Avrupa ülkesinde şubeleri bulunmaktadır. Gümrük Birliği ve daha sonra Avrupa Birliğine girişle tüm Avrupa ülkelerinde şube açarak yalnız Türkiye halkına değil tüm Avrupaya hizmet götürecek ve dolayısıyla Türkiye ekonomisinin kalkınmasında öncü sektör haline gelecektir.

KAYNAKLAR :

T.C. BANKALAR BİRLİĞİ , BANKALAR KANUNU 1994

BANKALAR KANUNU VE İLGİLİ MEVZUAT (FAİK Y. BASBUĞ) 1989

CUMHURİYETİN 50. YILINDA MEMLEKETİMİZDE BANKACILIK (PROF. DR. AVNİ ZARAKOLU) 1973

TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ (TEOMAN YAZGAN) 1973

K.K.T.C. BANKALAR YASASI

K.K.T.C. MERKAZ BANKASI YASASI